

Vision och tankar kring en grön plan för biologisk mångfald och naturturism i Oskarshamns kommun

Sammanfattning

De senaste åren har förvaltningen av kommunens skogar varit föremål för diskussion och kritik. Slutavverkningar har hamnat i konflikt med rödlistade arter och invånarnas behov av rekreation. Föreningarna bakom denna skrivelse menar att detta har varit olyckligt, men även att det har skadat Oskarshamns attraktionskraft och möjlighet till tillväxt på lång sikt.

Skogen måste nyttjas ur ett kommunalt helhetsperspektiv

Sverige har en lång tradition av att bruka skogen. Ofta är det synonymt med leverans av skogsråvara. Det är också ett faktum att svensk skogsindustri under lång tid har spelat en viktig roll för vår ekonomi och bidragit till vårt välfärdssamhälle. Men det som är lönsamt i privata skogar, leder lätt fel i kommunala skogar. Vid sidan av råvara till industrin har nämligen skogen en rad andra nyttor. Dessa andra värden är ofta viktiga för en kommuns attraktionskraft, dess besöksnäring och en rättvis utveckling mellan stad och land. Därför menar vi att en ensidig inriktning på slutavverkningar har resulterat i en förvaltning som har missat ett kommunalt helhetsperspektiv.

Magiska skogar en del av kommunal attraktionskraft

De kommunala skogarna, inte minst de tätortsnära, spelar en stor roll för kommunens förmåga att behålla och locka till sig nya invånare. I Oskarshamn utgör kommunalskatten nästan två tredjedelar av de sammanlagda intäkterna. Det ska jämföras med att vinsten från avverkningar, gallringar och andra åtgärder utgör knappt en promille av kommunens totala intäkter. Skogarna är viktiga för lokal rekreation, vilket spelar roll när Oskarshamns kommun vill växa till 30 000 invånare. Att denna nytta inte ens diskuteras i den konkreta förvaltningen av kommunens skogar är ett stort misstag.

En växande besöksnäring levererar redan betydligt mer

På samma vis spelar skogen roll för en växande lokal besöksnäring. Det har destinations- och näringslivsbolaget Attraktiva Oskarshamn förstått. Framvaskade värdeord, publicerade pressbilder, prioriterade minidestinationer och etablerade profilbärare visar att traktens natur är viktig. Vi kan också konstatera att ett växande antal gästnätter sedan 2016 har inneburit att besöksnäringens bidrag till kommunens skatteintäkter torde ha ökat med runt 15 miljoner kronor. Ett belopp som är tio gånger högre än dagens avkastningskrav från avverkningar och gallringar. Inte heller detta har gjort något avtryck i den kommunala förvaltningen av gemensamt ägda skogar.

Gröna spridningskorridorer kan gynna både landsbygden och mångfalden

En geografiskt stor kommun måste hålla ihop. Stora skillnader mellan centrum och periferi skapar missnöje och slitningar mellan kommunens invånare. Även här kan besöksnäring och attraktionskraft spela en roll för att utveckla kommunens alla delar. En framtida infrastruktur i form av leder mellan kommunens spridda delar kan både locka till längre besök och nya invånare. Samma leder kan dessutom tjäna som biologiska spridningskorridorer och en sorts grön infrastruktur mellan områden med höga naturvärden.

Skogen är viktig för framtidens klimat och biologisk mångfald

Klimat och biologisk mångfald är två av våra stora utmaningar. Vi vet att äldre varierad skog med olika trädslag i skilda åldrar och med gott om död ved gynnar hotade arter och samtidigt fungerar som en värdefull kolsänka. Egentligen borde detta räcka som argument för en grön omställning av kommunens skogar. Men dessutom stärker sådana skogar lokal attraktionskraft, turism och en positiv landsbygdsutveckling.

Avskaffa dagens avkastningskrav och anställ en kommunekolog

Vi föreslår därför att pågående kommunalt skogsbruk omgående pausas och dagens kortsiktiga avkastningskrav tas bort. Sedan vidtar ett mer långsiktigt arbete med att ta fram en grön plan för biologisk mångfald och naturturism i Oskarshamns kommun. För att detta arbete ska fungera behövs en kommunekolog.

Ett grönt initiativ för ädellöv, blomsterängar, våtmarker och solbelysta sandytor

Vi föreslår att en grön plan inkluderar en palett av insatser som främjar och utvecklar kommunens skogar till förmån för folkhälsa, attraktionskraft, rekreation, landsbygdsutveckling, turism, biologisk mångfald och klimatnytta. Exempel på sådana åtgärder är en ökad areal med ädellöv, mer död ved i skogarna, framtida blomsterängar, solbelysta sandytor, fler våtmarker och inte minst olika leder som kopplar samman tätorten Oskarshamns med kommunens andra delar. En sådan grön infrastruktur kan samtidigt fungera som biologiska spridningskorridorer.

Vi behöver mer skyddad natur i Oskarshamns kommun

Avslutningsvis vill vi se ett helhetsgrepp för värdefull natur i hela Oskarshamns kommun. Vi föreslår bland annat ett nytt naturreservat på Sveaskogs mark väster om Eckern, att möjligheten till skogsbruk upphör i Misterhults stora naturreservat, och att en dialog inleds med Sveaskog om fler funktionella skyddade områden som skapar klimatnytta, gynnar hotade arter och främjar en lokal naturturism.

Bakgrund

Under de senaste åren har det skogsbruk som kommunen bedriver förorsakat en hel del kritik liksom diskussion i media. Det senaste året har flera lokala föreningar sökt en dialog med kommunen för att visa på alternativa värden och möjligheter. Med detta underlag vill vi visa våra politiker att avverkningar utifrån ett kortsiktigt avkastningskrav hamnar i konflikt med en rad övergripande strategier och styrande dokument för befolkningsutveckling, besöksnäring, och samverkan mellan stad och landsbygd. Därför hoppas vi att detta underlag kan bli ett en plattform för att se och värdera skogens och naturens alla värden.

Vacker natur främjar både tillväxt och positiv befolkningsutveckling

Oskarshamn vill växa. Enligt visionen som kommunfullmäktige antog 2017 är målet 30 000 invånare till 2030. Arbetet går så där. Enligt [officiell statistik](#) toppade antal invånare i kommunen 1977 och sedan nämnda vision antogs 2017 har kommunen ökat med hundra invånare. Dessutom framhåller Attraktiva Oskarshamn, vars övergripande uppdrag just är att öka antalet kommuninvånare, i sin [affärsplan för 2022 - 2025](#) att de senaste årens tillväxt beror på invandring och främst flyktingvågen under 2015. Vidare påpekar bolaget att Oskarshamn tillsammans med Hultsfred är den kommun, som har störst utflyttning utanför Kalmar län. Vidare försämras läget av en allt äldre befolkning.

Varför välja Oskarshamn?

Att människor väljer att bosätta sig i Oskarshamn är en komplex process. En rad faktorer spelar in som utbudet av lediga jobb, bostäder, bra skolor, vård, affärer och kultur. Därtill spelar naturen och tätorternas omgivning en viktig roll.

Vi instämmer därför med följande rader på kommunens [webbsida](#).

”Vi bevarar och gör våra kulturmiljöer och vår natur tillgänglig för invånare och besökare. Landsbygd och stad stärker varandra och vi satsar på upplevelser och turism i hela kommunen. Oskarshamns stad har en levande stadskärna med en bredd av handel, kultur och service.”

Skogen spelar roll

Hur Oskarshamn förvaltar våra skogar spelar alltså en viktig roll för förmågan att attrahera nya invånare och få människor att bo kvar i kommunen. Tyvärr har ett sådant perspektiv i stort sett lyst med sin frånvaro när ansvariga tjänstemän presenterat det kommande årets avverkningar. Därför är det sannolikt att kortsiktiga och omedelbara avkastningskrav på kommunens skogar har hämmat en långsiktig hållbar tillväxt.

Gröna närmiljöer ger bättre folkhälsa

Här finns det även skäl att poängtera naturens positiva betydelse för folkhälsa och välbefinnande. En introduktion i ämnet finns på Skogsstyrelsens sida om [Skog och hälsa](#)

Skog, kulturmark och skärgård - en resurs för traktens besöksnäring

Förra året (2022) noterades drygt 190 000 gästnätter i Oskarshamns kommun. Den bästa noteringen under de senaste tio åren enligt ett [pressmeddelande](#) från Attraktiva Oskarshamn. Enligt den [turismstrategi](#), som antogs av kommunfullmäktige 2016, uppskattades Oskarshamns besöksnäring omsätta nästan 450 miljoner kronor, sysselsätta över 400 personer på helårsbasis och ge skatteintäkter till kommunen på drygt 32 miljoner kronor. I samma strategi formulerades även ett mål om att fördubbla turismens omsättning mellan 2016 och 2025.

Vad kan Oskarshamn locka med?

All turism bygger på en reseanledning. Ofta handlar det om upplevelser inom natur, kultur, idrott och andra verksamheter. Det kan också vara affärs- och jobbresor, vilket är särskilt viktigt i Oskarshamn. Strategin från 2016 slår fast att *”Oskarshamn skiljer sig från andra kommuner i länet genom sin stora andel affärsresenärer och genom sin höga beläggningsgrad på hotellen.”*

Etablerade profilbärare och prioriterade minidestinationer

Nämnda strategi konstaterar att Oskarshamn saknar tydliga reseanledningar och beskriver besöksnäringen som outvecklad, med svag lönsamhet och dåligt utvecklad turistisk infrastruktur på landsbygden. Samtidigt lyfter strategin fram en rad besöksmål, som exempelvis Blå Jungfrun, Stensjö by, Ostkustleden, Bråbygden och skärgården som etablerade profilbärare och Kristdala, Påskallavik och Misterhult som prioriterade minidestinationer. Det finns med andra ord en stark koppling mellan antagen turismstrategi och flera områden med höga natur- och kulturvärden. Ytterligare ett exempel på detta är att flera av Attraktiva Oskarshamns värdeord (*vågskvalp, stenrikt och barrdoft*) har en stark koppling till naturen.

15 miljoner mer i lokala skatteintäkter

En avstämning mot [Tillväxtverkets officiella turismstatistik](#) visar på en tydlig tillväxt mellan åren 2016 och 2022. Antalet gästnätter i kommunen ökade med drygt 25 procent och intäkterna från logi växte med närmare 60 procent. Utifrån den utvecklingen är det sannolikt att kommunens årliga skatteintäkter har ökat med 15 miljoner kronor eller mer sedan 2016. En jämförelse med Västervik,

som noterar mer än dubbelt så många gästnätter, ger dock vid handen att potentialen sannolikt är ännu större. Här ökade antalet gästnätter under samma period med 22 procent, men intäkterna från logi och boende växte med över 150 procent.

Vilket är de kommunala skogarna värde för en växande turism?

Trots en positiv utveckling av kommunens besöksnäring är det uppenbart att betydligt mer kan göras. Vi föreslår att Oskarshamns kommun tillsammans med andra aktörer arbetar fram en handlingsplan för hur kommunens markinnehav bäst används för att främja och utveckla den lokala besöksnäringen. En sådan insats kan också relativt enkelt anpassas till naturvård och biologisk mångfald. Vi hävdar att det ekonomiska värdet av kommunens skogsinnehav för den lokala turismen är avsevärt högre än de intäkter som dagens kalhyggen inbringar.

Naturturism och biologisk mångfald kan bidra till gemenskap och utveckling

I den [vision](#) som kommunfullmäktige antog 2017 går det att läsa följande:

”Vi bevarar och gör våra kulturmiljöer och vår natur tillgänglig för invånare och besökare.

Landsbygd och stad stärker varandra och vi satsar på upplevelser och turism i hela kommunen.”

Utveckla Oskarshamnsmodellen

På [Hela Sveriges webbsida](#) presenteras den så kallade Oskarshamnsmodellen, som syftar till balans mellan stad och land, innovation, entreprenörskap, tillväxt och kreativitet. Hälften av de sex lokala utvecklingsplaner som finns på sidan omnämns i tidigare nämnda turismstrategi som etablerade profilbärare eller prioriterade minidestinationer.

Fler besökare är en del av lösningen

Bland utvecklingsplanernas högst prioriterade aktiviteter finns en rad insatser och behov som kan tillgodoses av en växande besöksnäring. På kort sikt kan fler besökare motivera investeringar i leder, lokal kollektivtrafik, caféer, grill- och badplatser. På längre sikt kan även en del av dessa besök leda till nya kommuninvånare, vilket i sin tur förbättrar underlaget för viktiga samhällsfunktioner som skola, sjukvård och äldreomsorg.

Vacker natur kan stärka på stad och landsbygd

Vår uppfattning är att kommunens skogar och övrigt markinnehav kan spela en avgörande roll för lokal tillväxt och på ett avgörande vis bidra till att stad och landsbygd stärker varandra. Den potentialen borde väga tyngre än kortsiktiga avkastningskrav från årliga avverkningar.

Kommunalt ansvar för biologisk mångfald och framtida klimat

Oskarshamn är en av länets största kommuner med en landareal på runt 105 000 hektar. Nästan 80 procent av den är skogsmark och fem procent är åker eller betesmark. Enligt kommunens skogsbruksplan (oktober 2021) uppgår den kommunala marken till drygt 4 200 hektar, varav 2 600 hektar klassas som produktiv skog. Det innebär att kommunens innehav av produktiv skog utgör runt 3,5 procent av all produktiv skog inom Oskarshamns kommun. Övrigt kommunalt markinnehav består av närmare 400 hektar våt- eller hållmarker, drygt 200 hektar åker och inägomark och 135 hektar skyddad natur. Den övriga landarealen fördelas på vägar, bebyggelse och annat.

Vad betyder Nagoya-planen för Oskarshamns kommun?

Tillsammans med en stor del av världens länder ställde sig Sverige i oktober 2010 bakom Nagoya-planen för att skydda biologisk mångfald. Mål 11 slår fast att:

”År 2020 är minst 17 procent av alla land- och sötvattensområden, samt minst 10 procent av kust- och havsområden – särskilt områden av stor betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster – bevarade genom effektivt och rättvist förvaltade, ekologiskt representativa och väl förbundna system av reservat och andra effektiva områdesbaserade naturskyddsåtgärder, som också är väl integrerade i omgivande landskap.”

Vem ska ta ansvar för den biologiska mångfalden om inte kommunen visar vägen?

I Småland är runt 2,5 procent av den produktiva skogen skyddad. Inom Oskarshamns kommun har nästan 4 procent av landarealen ett strikt skydd (SCB december 2022). Och på den kommunala marken uppgår andelen skyddad mark till drygt 3 procent. Av ovanstående framgår att Oskarshamns kommun förfogar över ett ganska stort markinnehav, men att bara en mindre del är avsatt för naturvård. Vi förväntar oss att offentliga aktörer som stat, region och kommun ska gå före i arbetet med att bevara värdefull biologisk mångfald. Inte minst eftersom det är just offentliga aktörer som i första hand tjänar på bättre folkhälsa, en växande besöksnäring och fler invånare. Därför anser vi att Oskarshamns kommuns skogsinnehav i avsevärt högre grad än idag bör användas för att skydda värdefull natur, återskapa förlorade biotoper och aktivt bidra till artskydd och biodiversitet. Därför är vi förvånade över att Oskarshamn sedan flera år saknar en egen kommunekolog och att [skogspolicyn](#), antagen av kommunfullmäktige i december 2019, hänvisar till inventeringar av kommunens tätortsnära skogar som aldrig har gjorts.

Kommunala skogar kan bli viktiga kolsänkor

På ett liknande vis är det rimligt och viktigt att kommuner som Oskarshamn axlar ett särskilt ansvar för morgondagens klimat. Kommunens skogsbruksplaner (oktober 2021) visar att skogar som är hundra år eller äldre överlag innehåller en större volym växande träd. Vid sidan av en rad andra värden som är kopplade till äldre skogar som god förekomst av bär, svamp, upplevelser och biologisk mångfald binder dessa skogar även en ansevärd mängd kol. Dessutom finns det ett stort behov av att öka mängden död ved i skogen, då dessa hyser en rad hotade arter som insekter, lavar och svampar.

Låt skogen bli äldre

Tyvärr saknas både underlag av förekomst av död ved liksom de kommunala skogarnas potential att under de närmste årtiondena binda stora mängder koldioxid. Däremot visar skogsbruksplanen för kommunens produktionsskogar att nästan 60 procent av träden är 60 år eller yngre. Det finns alltså en stor potential att använda kommunala skogarna som viktiga kolsänkor de närmaste 50 åren bara genom att låta skogen bli äldre. De närmaste årtiondena är dessutom en kritisk tidperiod, som många forskare menar kommer att avgöra framtidens klimat.

Våra förslag

Ovan har vi visat på de kommunala skogarnas stora värde vid sidan av intäkter från årliga gallringar och avverkningar. Vår uppfattning är att dessa värden är mångdubbelt högre än dagens försäljning av skogsråvara. En handfull inflyttade familjer skapar lika stora eller större intäkter än dessa intäkter. Idag är skatteintäkterna från en växande besöksnäring 15 miljoner högre jämfört med 2016. Det vill säga tio gånger större än avkastningskravet på det kommunala skogsbruket. Nyligen har även siffror ([Aftonbladet 11/12](#) och [Dagens Nyheter 14/12](#)) presenterats, som visar att avverkningarna i södra Sverige är högre än tillväxten. Det finns ett akut behov av att minska avverkningsnivån, och då är det rimligt att kommunerna axlar ett större ansvar

Därför vill vi se två övergripande åtgärder i närtid för våra gemensamt ägda skogar och marker.

- Pausa omgående dagens skogsbruk och avskaffa dagens kortsiktiga avkastningskrav. Inled därefter ett övergripande arbete om hur kommunens markinnehav bäst används för Oskarshamns kommun och dess invånare.
- Anställ snarast en kommunekolog. Ekologens första uppdrag är att tillsammans med lokala föreningar, intressegrupper och berörda delar av kommunen ta fram en översiktlig "grön plan" för kommunalt ägd mark.

I denna kommande dialog är det vår uppfattning att kommunens förmåga att behålla och attrahera nya invånare, gagna lokal besöksnäring, och främja rekreation och friluftsliv ska vara de prioriterade verksamheter på kommunal mark tillsammans med ambitiösa mål för biologisk mångfald och klimatnytta.

Nästa steg blir att ta fram en så kallade "grön plan" för biologisk mångfald, attraktionskraft, rekreation och lokal besöksnäring. Detta måste bli ett gemensamt uppdrag till kommunens invånare och lokala föreningar i nära samverkan med berörda nämnder och tjänstemän.

Men vi vill redan nu peka ut ett antal åtgärder som vi menar bör finnas med i planen.

- Klassa om hela kommunens skogsinnehav till tätortsnära skogar. Utifrån en övergripande inventering av skogarnas olika värden ska sedan olika skogsområden förvaltas och utvecklas för att gynna biologisk mångfald, rekreation, kolinlagring, lokal besöksnäring och friluftsliv.
- Förstärk ädellövskogarnas roll och värden genom förstärkt skydd, naturvårdande skötsel och återplantering av ädellövträd som lind, ask och ek. Som ett resultat av detta ska andelen ek och andra ädellövträd på kommunal mark öka, inte minska.
- Arbeta fram en plan för att öka tillgången till död ved på kommunal mark, eftersom bristen på dessa så kallade substrat är ett allvarligt hot mot den biologiska mångfalden. I väntan på framtida hålträd och träd med höga biologiska värden, bör insatser i närtid göras med olika sorters holkar för fåglar, fladdermöss och småkryp.
- Kartlägg behovet av ökat bete i skogar, reservat och tidigare slätterängar. Många av östra Smålands rödlistade arter är knutna till ett hävdad mosaiklandskap och glesa solbelysta träd.
- Omvandla lämpliga gräsytor till framtida blomsterängar i samarbete med bostadsföreningar, skolor och koloniområden.
- Undersök möjligheten att anlägga en eller flera våtmarker på kommunens mark.
- Skapa ett antal solbelysta sandtor på lämpliga platser för att gynna förekomsten av hotade arter av bin och steklar.
- Utred lämpliga och kostnadseffektiva cykel-, rid- och vandringsleder mellan Oskarshamns tätort och tidigare nämnda minidestinationer och profilbärare som bland annat Stensjö by, Påskallavik, Kristdala, Bråbygden och Misterhult. Dessa leder kan samtidigt bli biologiska korridorer som kan knyta samman värdefulla naturområden runt om i kommunen.
- Vi vill även tipsa om positiva danska erfarenheter på området. Dessa visar tydligt hur det går att skapa lokalt engagemang, gemenskap, positiv publicitet och inte minst väcka ett livslångt naturintresse hos barn. Se vidare [Projektet att göra Danmark vildare är i gång](#)

Men det kommer inte att räcka med insatser på enbart kommunal mark. För en attraktiv kommun som vill locka nya invånare och besökare är helhetsintrycket viktigt. Därför menar vi att det även är viktigt att utveckla och öka dagens utbud av skyddad natur inom Oskarshamns kommuns gränser. Här föreslår vi till en början tre konkreta åtgärder.

- Inled en aktiv dialog med Sveaskog och länsstyrelsen i Kalmar län om att bilda ett större naturreservat på Sveaskogs mark väster om sjön Eckern. Ett område som även hyser ett stort kulturhistoriskt värde, eftersom det var här Döderhultarn föddes och växte upp. Det skulle inte bara innebära ett skydd av ett populärt rekreationsområde, utan skulle också öka förutsättningarna för att utveckla attraktiva leder för cykel, ridning och vandring mellan Oskarshamns tätort och Bråbygden/Kristdala.
- Idag är skogsbrukstillåtet inom delar av naturreservatet Misterhults skärgård, vilket försämrar möjligheten att utveckla området för naturturism och friluftsliv. En dialog bör därför inledas med länsstyrelsen om hur naturskyddet kan stärkas i Misterhults skärgård och ytterligare två mindre reservat med liknande skötselöreskrifter. Vår ståndpunkt är att berörda privata markägare ska ges en marknadsmässig ersättning från staten när deras möjlighet att avverka skogen upphör.
- Sveaskog är en av kommunens största markägare. Därför är det nödvändigt att inleda en dialog med vårt statliga skogsbolag om hur kommun och stat tillsammans ska hantera växande utmaningar kring biologisk mångfald och klimatförändringar. Även här ska perspektivet vara hur dessa gemensamt ägda skogar kan bidra till en attraktivare kommun och en växande lokal besöksnäring. Staten har idag momsintäkter från internationella besökare på närmare 20 miljarder (2019) och flera undersökningar har visat att vår natur är ett av de främsta skälen för utländska besökare att välja Sverige som resmål.

Oskarshamn i december 2023

Döderhults Naturskyddsförening	Kuno Nilsson / ordf.
Oskarshamnsbygdens Fågelklubb Skogsgruppen i Oskarshamn	Jan Brenander / ordf.
Biologiska Sällskapet	Christer Ek.
Klimatgruppen i Oskarshamn	Gunnar Westling / ordf.
Föreningen Våneviks gammelskog	Agneta Andersson / ordf.
Föreningen Skydda Skogen	Nils-Erik Norrby